

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

УДК 331.45

ДИСЦИПЛІНА ОХОРОНА ПРАЦІ В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦЯ ХНАДУ

**М.Д. Каслин, професор, к.т.н., В.М. Попов, доцент, к.т.н.,
О.І. Богатов, доцент, к.т.н., ХНАДУ**

Анотація. Розглянути вимоги, що пред'являються до фахівця в його професійній діяльності з питань професійної підготовки при вивченні курсу «Охорона праці»

Ключові слова: інженер, виробництво, безпечна праця, охорона праці

ДИСЦИПЛІНА ОХРАНА ТРУДА В ПОДГОТОВКЕ СПЕЦІАЛІСТА ХНАДУ

**Н.Д. Каслин, професор, к.т.н., В.М. Попов, доцент, к.т.н.,
О.И. Богатов, доцент, к.т.н., ХНАДУ**

Аннотация. Рассмотрены требования, которые предъявляются к изучению курса «Охрана труда» специалистом при его профессиональной деятельности.

Ключевые слова: инженер, производство, безопасный труд, охрана труда.

DISCIPLINE HEALTH IN TRAINING KNAHU

**N. Kaslin, professor, cand. eng. sc., V. Popov, assistant professor, cand. eng. sc.,
O. Bogatov, assistant professor, cand. eng. sc., KhNAHU**

Abstract. The requirements that apply to the study of "Protection course labor" specialist with his professional activities.

Key words: engineer, production, safe labour, labour safety.

Вступ

Інженерна праця, як і всяка інша, має свої особливості. Предметом праці інженера в основному є сам технологічний процес і його окремі елементи. Матеріальний характер інженерної праці: створення машин, комплексів машин і устаткування, технологічних процесів і управління ними в процесі експлуатації.

Праця інженера носить також соціальний характер який припускає високий ступінь відповідальності.

Одним з найважливіших принципів державної політики України є пріоритет життя і здоров'я трудящих перед результатами господарської й економічної діяльності, обов'язкове відшкодування працівнику, що постраждав від нещасливого випадку, аварії на виробництві, одержав професійне захворювання збитку, а також відповідальність роботодавця за створення безпечних і нешкідливих умов праці на підприємстві.

Прищепити високий ступінь відповідальності спеціалісту за життя і здоров'я його і працівників, підлеглих йому в процесі виробництва, можна тільки у випадку якщо він опанує всім комплексом понять, знань і умінь

розглянутих у рамках таких дисциплін як «Основи охорони праці» і «Охорона праці в галузі».

Аналіз публікацій

Закон України «Про охорону праці» [1] визначає основні положення щодо реалізації конституційного права працівників на охорону їх життя і здоров'я у процесі трудової діяльності, на належні, безпечні і здорові умови праці, регулює за участю відповідних органів державної влади відносини між роботодавцем і працівником з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища і встановлює єдиний порядок організації охорони праці в Україні.

Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерства надзвичайних ситуацій та Державної служби гірського нагляду і промислової безпеки України «Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у вищих навчальних закладах України» [2] необхідно підвищити рівень підготовки з питань охорони праці. Це викликано тим, що кількість нещасних випадків, професійних захворювань, аварій на виробництві досягла значної величини.

Ці вимоги при праці докладно законодавчо викладені в Правилах охорони праці на автомобільному транспорті [3]. Однак, при підготовці фахівців у ВНЗ, необхідно користатися іншими документами, а саме: типова навчальна програма нормативної дисципліни «Охорона праці в галузі» для вищих навчальних закладів для всіх спеціальностей за освітньо-кваліфікаційними рівнями «спеціаліст», «магістр» [4], та типова навчальна програма нормативної дисципліни «основи охорони праці» для вищих навчальних закладів для всіх спеціальностей і напрямів підготовки за освітньо-кваліфікаційними рівнями «молодший спеціаліст» та «бакалавр» [5].

Мета та постановка задачі

Метою представленої публікації є аналіз характеру праці фахівця і вимог до його підготовки зокрема. При цьому особлива увага приділяється оволодінню усім комплексом понять, знань і умінь по охороні праці. Даний елемент у загальній системі підготовки

дозволить у процесі подальшої трудової діяльності сприяти збереженню життя і здоров'я людей, створенню безпечних і нешкідливих умов праці. Крім цього мета публікації полягає в тому, щоб загострити уважність на необхідності підвищення якості викладання дисциплін «Основи охорони праці» й «Охорона праці в галузі», застосування сучасних, ефективних форм і методів навчання. Кожен педагог повинний пам'ятати: якісно проведене заняття сьогодні – збережене життя працівника завтра.

Дисципліна охорона праці в підготовці фахівця ХНАДУ

Виходячи зі специфіки виробництва, характеру і методів рішення виробничих задач, всю інженерну працю можна розділити на наступні групи:

- 1) конструювання і проектування нових виробів, систем і споруджень (конструктори, проектувальники, випробувачі й ін.);
- 2) промислове виготовлення нових виробів і систем, індустріальне будівництво споруджень (технологи, виробники робіт ін.);
- 3) пошуково-дослідницькі роботи (геодезисти, геологи, картографи й ін.);
- 4) експлуатація виробів, споруджень і систем (технологи - експлуатаційники, електрики, гідравліки, інженери по технічному обслуговуванню і ремонту й ін.).

Четверта група фахівців є найбільш численною. Саме від цієї категорії інженерного, а також працюючого під його керівництвом експлуатаційного персоналу залежить фактична віддача, тобто реалізація потенційних властивостей нових виробів, споруджень, систем, які створюються машинобудівними і будівельними комплексами.

Відповідно до державного освітнього стандарту до інженера висувають наступні вимоги:

- загальні вимоги до освіченості фахівця;
- по гуманітарним і соціально-економічним дисциплінам;
- по математичним і іншим природно - науковим дисциплінам;
- по загальноосвітнім дисциплінам;
- по спеціальним дисциплінам (у даному випадку і по технічній експлуатації), що побудовані за схемою: мати представлення, знати і уміти використовувати, мати досвід.

Зазначені вимоги конкретизуються і реалізуються в навчальних планах, програмах, практиці підготовки і стосовно до інженера по відповідній спеціальності можуть бути зведені в наступні основні блоки.

Загальна культура, соціальна і гуманістична спрямованість, професійна і суспільна діяльність.

Уміння приймати керуючі й інженерні рішення.

Розглянемо які вимоги пред'являються до підготовки по охороні праці в залежності від різного характеру діяльності.

Першим етапом підготовки є вивчення дисципліни «Основи охорони праці».

В структурно-логічній схемі навчання нормативна дисципліна «Основи охорони праці» вивчається на етапі підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів «молодший спеціаліст» і «бакалавр» після вивчення ними дисципліни «Безпека життєдіяльності» та основних дисциплін професійно-орієнтованого циклу, коли майбутні фахівці мають достатнє уявлення щодо умов їхньої майбутньої професійної діяльності. Це забезпечує можливість викладання дисципліни «Основи охорони праці» з урахуванням професійної орієнтації студентів.

Типова навчальна програма дисципліни «Основи охорони праці» передбачає вивчення загальних питань охорони праці з урахуванням особливостей підготовки молодших спеціалістів та бакалаврів за відповідними напрямками підготовки та майбутньої професійної діяльності випускників.

Метою вивчення дисципліни є надання знань, умінь, вдатностей (компетенцій) для здійснення ефективної професійної діяльності шляхом забезпечення оптимального управління охороною праці на підприємствах (об'єктах господарської, економічної та науково-освітньої діяльності), формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку і усвідомлення необхідності обов'язкового виконання в повному обсязі всіх заходів гарантування безпеки праці на робочих місцях.

Завдання вивчення дисципліни полягає у на-

бутті студентами знань, умінь і здатностей (компетенцій) ефективно вирішувати завдання професійної діяльності з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці та гарантуванням збереження життя, здоров'я та працездатності працівників у різних сферах професійної діяльності.

Типова навчальна програма нормативної дисципліни «Основи охорони праці» [5] окреслює лише загальні контури щодо структури цієї дисципліни, змісту окремих тем, основних загальнокультурних та професійних компетенцій випускників.

В результаті вивчення дисципліни «Основи охорони праці» молодші спеціалісти та бакалаври з відповідних спеціальностей та напрямів підготовки повинні бути здатними до вирішення професійних задач діяльності, пов'язаних з забезпеченням життя, здоров'я і працездатності під час роботи та мати такі основні загальнокультурні та професійні компетенції з охорони праці:

Зміст нормативної дисципліни «Основи охорони праці» на наш погляд може бути таким:

- загальні питання охорони праці;
- правові та організаційні основи охорони праці;
- державне управління охороною праці;
- державний нагляд і громадський контроль за охороною праці;
- організація охорони праці на підприємстві; навчання з питань охорони праці;
- профілактика травматизму та професійних захворювань;
- основи фізіології та гігієни праці; повітря робочої зони;
- освітлення виробничих приміщень; вібрація;
- шум, ультразвук та інфразвук;
- електромагнітні поля та випромінювання радіочастотного діапазону, випромінювання оптичного діапазону, іонізуюче випромінювання;
- санітарно-гігієнічні вимоги до планування і розміщення виробничих і допоміжних приміщень;
- основи виробничої безпеки; загальні вимоги безпеки;
- електробезпека;
- основи пожежної профілактики на виробничих об'єктах.

Другий етап підготовки фахівця складається з оволодіння знаннями, навичками та вмін-

нями в обсязі дисципліни «Охорона праці в галузі».

Дисципліна «Охорона праці в галузі» вивчається з урахуванням того, що студенти на освітньо-кваліфікаційному рівні «бакалавр» засвоїли головні положення нормативної навчальної дисципліни «Основи охорони праці», а також окремі питання охорони праці в дисциплінах професійного спрямування. Вона передбачає вивчення актуальних питань охорони праці для конкретної галузі господарської, економічної та науково-дослідної діяльності з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності випускників, а також досягнень науково-технічного прогресу.

Зважаючи на багатоманітність видів господарської та економічної діяльності та специфічність виробничих завдань у типовій навчальній програмі нормативної дисципліни «Охорона праці в галузі» подані тільки загальні вимоги щодо структури та змісту дисципліни, отриманих знань та вмінь. У переліку рекомендованої літератури наведені лише джерела загального характеру, вимоги яких є актуальними для всіх спеціальностей фахівців.

Мета вивчення дисципліни полягає у формуванні у майбутніх фахівців (спеціалістів та магістрів) умінь та компетенцій для забезпечення ефективного управління охороною праці та поліпшення умов праці з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу та міжнародного досвіду, а також в усвідомленні нерозривної єдності успішної професійної діяльності з обов'язковим дотриманням усіх вимог безпеки праці у конкретній галузі.

Завдання вивчення дисципліни передбачає забезпечення гарантії збереження здоров'я і працездатності працівників у виробничих умовах конкретних галузей господарювання через ефективне управління охороною праці та формування відповідальності у посадових осіб і фахівців за колективну та власну безпеку.

Основні професійні компетенції.

Засвоївши програму навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі» спеціалісти (магістри) за відповідними напрямками підготовки, спеціальностями мають бути здатними вирі-

шувати професійні завдання з урахуванням вимог охорони праці та володіти такими основними професійними компетенціями з охорони праці:

у науково-дослідній діяльності:

- готовність застосовувати сучасні методи дослідження і аналізу ризиків, загроз і небезпек на робочих місцях та виробничих об'єктах;

- здатність поставити завдання та організувати наукові дослідження з визначення професійних, виробничих ризиків, загроз на робочих місцях.

у технологічній діяльності:

- обґрунтування і розробка безпечних технологій (в галузі діяльності);

- участь у проведенні розслідування нещасних випадків, аварій та професійних захворювань;

- розробка та проведення заходів щодо усунення причин нещасних випадків, з ліквідації наслідків аварій на виробництві.

в організаційно-управлінській діяльності:

- впровадження організаційних і технічних заходів з метою поліпшення безпеки праці;

- здатність та готовність до врахування положень законодавчих та нормативно-правових актів з охорони праці при виконанні виробничих та управлінських функцій;

- здатність до організації діяльності виробничого колективу з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці;

- управління діями щодо запобігання виникненню нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві;

- впровадження ефективного розподілу функцій, обов'язків і повноважень з охорони праці у виробничому колективі.

у проектній діяльності:

- розробка і впровадження безпечних технологій, вибір оптимальних умов і режимів праці, проектування зразків техніки і робочих місць на основі сучасних технологічних та наукових досягнень в галузі охорони праці.

у педагогічній діяльності:

- розробка методичного забезпечення і проведення навчання та перевірки знань з питань охорони праці.

у консультаційній діяльності:

- надання допомоги та консультації працівників з практичних питань безпеки праці;

- готовність контролювати виконання вимог охорони праці в організації.

Пройшовши два етапи підготовки, фахівець буде повною мірою готовий до професійної

діяльності на первинній посаді з питань охорони праці. Подальші знання, навички й вміння він буде здобувати разом з досвідом роботи, а також у процесі післявузівської і самостійної підготовки.

Висновки

Якісна підготовка з питань охорони праці є запорукою створення нешкідливих і безпечних умов праці на всіх стадіях проектування, виробництва, експлуатації, обслуговування, ремонту, модернізації й утилізації автотранспортної техніки, а також збереження здоров'я і життя робітників.

У такий спосіб основним змістом підготовки, що спрямований на попередження й усунення причин виробничого травматизму і професійної захворюваності є навчання, розробка і впровадження безпечного устаткування, механізація й автоматизація технологічних процесів; використання запобіжних пристосувань, автоматичних засобів, що блокують; правильне і зручне розташування органів управління устаткуванням; розробка і впровадження систем автоматичного регулювання, контролю й управління технологічними процесами та ін.

Література

1. Закон України «Про охорону праці» № 2695-ХІІ від 14.10.92.
2. Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у вищих навчальних закладах України, Наказ МОНУ, МНС та Держгірпромнагляду України № 969/922/216 від 21.10.2010.
3. Правила охорони праці на автомобільному транспорті ДНАОП 0.00-1.28-97: Київ, 1997.
4. Типова навчальна програма нормативної дисципліни «Охорона праці в галузі» для вищих навчальних закладів для всіх спеціальностей за освітньо - кваліфікаційними рівнями «Спеціаліст», «Магістр»: Київ, 2011.
5. Типова навчальна програма нормативної дисципліни «Основи охорони праці» для вищих навчальних закладів для всіх спеціальностей за освітньо - кваліфікаційними рівнями «Молодший спеціаліст», «Бакалавр»: Київ, 2011.

Рецензент: О.В. Бажинов, професор, д.т.н. ХНАДУ.